

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Namen posvečuje sredstva! — Za čast naroda in dežele! — Naš denarni zavod. — Zborovanje »Saveza hrv. učiteljskih društev«. — Novi ljudskošolski zakon v Srbiji. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati. — Knjiga prirode.

Namen posvečuje sredstva!

Regulacija učiteljskih plač na Nižjeavstrijskem.

Večkrat smo imeli že priliko, poudarjati istinitost pri-slovice, ki smo jo zapisali na čelo te razprave in ki je takorekoč evangelij vsega klerikalnega delovanja — bodisi posvetnega ali verskega.

Višek klerikalne rafiniranosti hočejo dognati ravnokar nižjeavstrijski antisemitje z regulacijo učiteljskih plač. Načrt, ki so si ga ravnodušno izmislili bistre glavice nižjeavstrijskega antisemitizma, je pač vsem kratkovidnejšem nekaj sijajnega, nekaj vzvišenega; a kdor prebere in dene ta načrt pod drobnogled, vidi takoj, da se hoče antisemitska prepotentnost ravno s pomočjo te regulacije obdržati na površju in da hoče nižjeavstrijski antisemitizem (klerikalizem) napraviti ravno s tem načrtom podkop našemu šolskemu zakonodajstvu. Ako se nam ta načrt obnese, tako si misli klerikalizem, ga bomo izkušali polagoma uvesti v vse ostale kronovine, in toliko proslavljeni šolski zakon iz l. 1867. ostane le na papirju!

Da je prišlo do regulacije učiteljskih plač ravno na Nižjeavstrijskem tako hitro, se ne čudimo prav nič. Zakaj kdor pozna le količjak antisemitsko politiko izza zadnjega volilnega boja, ve, da so antisemitje zmagali v mnogih okrajih ravno s tem, da so znali dobiti nižjeavstrijske omahljive učitelje na svojo stran, da so jim obečali povišek njih plač. Odlagali in odlagali so do zadnjega in med tem časom so tudi spravili pod streho dva jako značilna predloga, o katerih je »Učit. Tovariš« pisal zadnjič.

Vemo, da jim bo slovenski klerikalizem pel v vseh mogočih varijacijah slavospeve in prikazaval nižjeavstrijske antisemite kakor posebne prijatelje učiteljstva. Povemo pa glasno vsemu svetu, da ti slavospevi ne privabijo niti enega slovenskih učiteljev v njih tabor, ker je namen te regulacije preprozen.

Ako bi hotela antisemitska večina v nižjeavstrijskem deželnem zboru v istini dobro učiteljstvu, bi pač uredila gmotno stanje svojega učiteljstva, a brez onega priveska, ki takorekoč kvari ves efekt te regulacije, in ki ga je spravila v deželno zbornico pod imenom: »Die Landesschulreform«. Da tudi sami antisemitje ne mislijo resno s to preosnovo, temveč da je to le pesek v oči njih sobojevnikom-učiteljem, ni treba posebej poudarjati. Zakaj v to famozno »Landesschulreform« so sprejeli take točke, da jih vlada sploh ne more in ne sme predložiti v sankcijo, ako sama sebi noče

dati krepke zaušnice. Namen te »reform« je pač pred ne-davnim časom izdal sam velemož dr. Lueger v državnem zboru, ko je rekel, da lahko spravi šolstvo v kljub šolskemu zakonu iz l. 1867. pod široki jezuitski klobuk. V tem, da antisemitska stranka ne misli na resnost regulacije učit. plač, nas pa še bolj utrja oni pasus, ki ga navaja tu »reform« za slučaj, ako se predloži v sankcijo, a ne samo regulacija in »reform«, temveč tudi vir dohodkov, s pomočjo katerih se pokrije regulacija.*) Glasi se: »daß alle in Schulan-gelegenheiten vorgelegten Gesetzentwürfe ein untrennbares Ganzes bilden und für diese, somit auch für den ... Gesetzentwurf (o nakladi na pivo) gleichzeitig die kaiserliche Sanktion erteilt werde.«

Zanimivo je dalje dejstvo, kje je antisemitska stranka iskala virov v pokritje zvišanju učiteljskih plač. Upali smo zaslediti nekaj ožji stik med antisemitskimi financneži in med »gospodom s Kamna«, oziroma dr. Šusteršičem. Pre-pričani smo bili, da so segle antisemitske korifeje pri iskanju virov učiteljskim plačam po onih »nedosežnih« člankih, ki jih je objavljala »Slovenec« iz peresa gospoda s Kamna, ali da so se oprejali genijalne misli »pettisočkronarjev«; saj bi jim te probleme lahko reševal ljubljene dr. Luegerjev, dr-žavni in deželni poslanec — Slovenec prof. Sturm. Ali nepraktični možje so rajši segli po nakladi na pivo in s tem dali sijajno zadoščenje konfuznim člankarjem okrog »Slovenca«.

Oglejmo si torej najprej novo regulacijo učiteljskih plač v primeri s starimi plačami. Tu pride v poštev najprej Dunaj, a pozneje učiteljstvo izven Dunaja, zakaj regulaciji se precej razlikujeta.

Sedanja		Dunaj**)		Po regulaciji		Zvišek:
plača	stanarina skupaj:	plača	stanarina skupaj:	plača	stanarina skupaj:	
I. razred: ravnateljji meščanskih šol.						
3000	4000 K	3400		4600	600 K	
1000		3200	1200	4400		
2300	3800	3000		4200	400	
II. razred: ravnateljice meščanskih šol.						
3000	4000	3200		4200	200	
1000		3000	1000	4000		
2800	3800	2800		3800	0	

*) Regulacija bo zahtevala najmanj 2,162.000 K več stroškov.

**) Regulacija na Dunaju bo zahtevala blizu 2,075.800 K več.

III. razred: nadučitelji ljudskih šol.					
2600	3500	3000	4000	500	
900		2800	1000	3800	
2400	3300	2600	3600	300	

IV. razred: nadučiteljice ljudskih šol.					
2600	3500	2800	3700	200	
900		2600	900	3500	
2400	3300	2400	3300	0	

V. razred: meščanski učitelji prvega razreda.					
2200	800	3000	2600	3600	600
		2800	2400	1000	3400
2000	600	2600	2200	3200	600

VI. razred: meščanske učiteljice prvega razreda.					
2200	500	2700	2400	2900	200
		2600	2200	500	2700
2000	400	2400	2000	2500	100

VII. razred: ljudskošolski učitelji prvega razreda.					
1800	800	2600	2200	3000	400
		2400	2000	800	2800
1600	600	2200	1800	2600	400

VIII. razred: ljudskošolske učiteljice prvega razreda.					
1800	500	2300	2000	2500	200
		2200	500		
1600	400	2000	1800	2300	300

IX. razred: meščanski učitelji in učiteljice drugega razreda.					
1400	240	1640	1800	400	2200
		1580			2040
		1440			2000
1200	180	1380	1600	240	1840

X. razred: ljudskošolski učitelji in učiteljice drugega razreda.					
1400	240	1640	1600	400	2000
		1580			1840
		1440			1800
1200	180	1380	1400	240	1640

Provizorični učitelji in učiteljice:					
1200	—	1200	1200	—	1200
800	—	800	1000	—	1000

Poleg teh dohodkov dobi učiteljstvo od I. do X. razreda šest petletnic po 200 K, ki se v pokojnino prištevajo. K tem dohodkom se morajo prišteti še razne funkcijske doklade. O njih izpregovorimo pri pregledu regulacije izven Dunaja.

Izven Dunaja.

Ravnatelj in učitelji meščanskih šol I. razreda: Sedanja plača 1800 in 2000 K; po regulaciji 2000, 2200, 2400 K; starostne doklade sedaj 6 po 200 K, v pokojnino štetih le polovico, potem 6 po 200 K, vse štete v pokojnino; funkcijske doklade ravnateljev sedaj 400—600 K, potem 400—700 K; najvišji dohodek sedaj 3800 K in stanovanje, potem 4300 K in stanovanje; stanarina meščanskošolskih učiteljev tega razreda sedaj 100, 140, 200 K, potem 160, 200, 280, 340, 400, 500 in 600 K*); najvišji dohodek sedaj 3400 K, potem 4200 K.

Ravnateljice in učiteljice meščanskih šol I. razreda: Plača sedaj 1800 K, potem 1800, 2000, 2200 K, 6 petletnic sedaj po 100 K, potem tudi 6 po 100 K; funk-

cijske doklade ravnateljic sedaj 400—600 K, potem 400 do 700 K; najvišji dohodek sedaj 3000 K in stanovanje, potem 3500 K in stanovanje; stanarina učiteljic sedaj 0, potem 160, 200, 240 K; najvišji dohodek sedaj 2400 K, potem 3040 K.

Nadučitelji in učitelji ljudskih šol I. razreda: Plača sedaj 1400, 1600, 1800 K, potem 1600, 1800, 2000, 2200 K; 6 petletnic po 100 K sedaj kakor tudi potem, funkcijske doklade nadučiteljem sedaj 100 do 400 K, potem 100 do 500 K, najvišji dohodek sedaj 2800 K in stanovanje, potem 3300 K in stanovanje; stanarine učiteljem sedaj 100, 140, 200 K; potem 160, 220, 280, 340, 400, 500, 600 K; najvišji dohodek sedaj 2600 K, potem 3400 K.

Nadučiteljice in učiteljice ljudskih šol I. razreda: Plača sedaj 1400, 1600 K, potem 1600, 1800, 2000 K; 6 petletnic po 100 K sedaj kakor tudi potem; funkcijske doklade nadučiteljic sedaj 100—400 K, potem 100 do 500 K; najvišji dohodek sedaj 2600 K in stanovanje, potem 3100 K in stanovanje, stanarina učiteljic sedaj 0, potem 160, 200, 240 K; najvišji dohodek sedaj 2200 K, potem 2840 K.

Učitelji in učiteljice II. razreda na meščanskih šolah: Plača na novo 1400 in 1600 K, 6 petletnic po 200 K za učitelje, a 6 po 100 K za učiteljice; stanarina 120, 180 K.

Učitelji in učiteljice II. razreda ljudskih šol: Plača sedaj 1000, 1200 K, potem 1000, 1200, 1400 K; 6 petletnic po 100 K sedaj kakor tudi potem; stanarina potem 120, 180 K.

Začasno nastavljeni učitelji in učiteljice II. razreda na meščanskih kakor tudi ljudskih šolah: Letna nagrada sedaj 800 K, po vsposobljenostni izkušnji 900 K, potem 1000 K.

Pogoji za pomaknitev v višji plačilni razred so: Popolno zadovoljno delovanje v šoli in vedenje v šoli kakor tudi izven šole — »vollständig tadellose«. V vsakem razredu pa mora dotična učna oseba biti najmanj štiri leta.

* * *

Zavora tej regulaciji pa obstoja iz teh-le točk: a) šolsko nadzorstvo, b) vzdrževanje šol in c) pravne razmere učiteljstva. — Iz tega elaborata podajamo le najmarkantnejše točke, da se spozna na prvi mah vsa ona rafiniranost, s katero se hoče antisemitska stranka obdržati na površju »ad calendas... in obenem imeti tudi vojke in bič v roki, da bo lahko in uspešno krotila upornežle!»

a) Šolsko nadzorstvo.

Krajni šolski svet. Krajni šolski svet se voli na šest let (prej le na 3.) Vsak član kraj. šol. sveta, ki se ne udeležuje redno sej krajnega šol. sveta brez tehtnih vzrokov, se kaznuje s kaznijo 2—20 K. Denar se porabi za šolske namene. Ako je pa kak član krajnega šol. sveta sodno kaznovan, ali ako zanemarija dolžnosti kot član kraj. šol. sveta, ali ako je njegovo vedenje v kvar šoli, odstavi dež. šolski svet na predlog okraj. šol. sveta v sporazumu z deželnim odborom takega člana. Odstavljeni član ne more biti v tisti dobi več voljen.

Pritožbe odstavljenecv krajnih šolskih svetov ne opravičujejo njih nadaljno izvrševanje poslov v krajnih šolskih svetih. Katoliški duhovnik je zakoniti član krajnih šol

*) Stanarina se ravna po številu prebivalcev. Čim več prebivalcev šteje šolski okoliš, tem večja je stanarina.

skih svetov. Ako pa obiskujejo šolo v kakem okraju otroci drugih v Avstriji pripoznanih veroizpovedovanj, tedaj dobe ti drugoverci, ako jih je v dotični občini po zadnjem štetju — izvzet je Dunaj in njegova predmestja — najmanj 100, svojega zastopnika v krajnem šolskem svetu, ki ga voli dotična verska višja oblast. Le-ta zastopnik ima pa pravico, se udeleževati posvetovanj in glasovanj le v onih sejah, kjer se razpravlja specijalno o predmetih tikajočih se interesa zastopanih.

Krajnega šolskega nadzornika imenuje okrajni šolski svet za dobo 6 let izmed v šolski občini stanujočih davkoplačevalcev. Učitelji ljudskih šol ne morejo biti krajni šolski nadzorniki. Predsedniki, oziroma njih namestniki se volijo za dobo 6 let. Katoliški duhovnik more volitev odkloniti. Zastopniki drugih veroizpovedovanj kakor tudi učitelji ne morejo biti voljeni krajnim šolskim predsednikom. V mestih z lastnim statutom — izvzemši Dunaja — prevzame posle krajnih šolskih svetov okrajni šolski svet. Krajne šolske nadzornike v takih mestih imenuje deželni šolski svet izmed članov okrajnega šolskega sveta. Na Dunaju pa imenuje okrajni šolski svet po potrebi krajne šolske nadzornike izmed članov dotičnih krajnih šolskih svetov.

Okrajni šolski svet. Le-ta pa obstoja po novem zakonu poleg sedaj običajnih članov še iz posebnih zastopnikov deželnega odbora in okrajnih šolskih nadzornikov. Člani okrajnega šolskega sveta morajo pri vstopu v okrajni šolski svet priseči »prisego molčečnosti«, t. j. da ne bodo izdali ne ustmeno ne pismeno onih »tajnosti«, ki se tičejo osebnih, javnih ali pa službenih interesov. Kdor ne priseže te prisege, se sploh ne sme udeleževati sej. Okrajni šolski svet lahko kaznuje take uporneže z globo do sto kron. Enaka kazen zadene tudi one, ki prelomijo to prisego.

V deželni šolski svet odpošilja dunajski zastop po novem štiri, namesto sedanjih treh zastopnikov. Tudi zastopniki v deželnem šolskem svetu morajo priseči »prisego molčečnosti«.

b) Šolsko vzdrževanje.

Meščanske šole naj se ustanavljajo le zaradi krajnih potreb. V krajih, kjer so srednje šole, se mora s poukom nehati kakor tudi pričetu istočasno kakor na srednjih šolah. Tu so torej velike počitnice enake počitnicam srednjih šol.

Stroške za vzdrževanje posameznih šol pokrivajo posamezne občine, oziroma deželni šolski zaklad. Dosedanji okrajni šolski zakladi se razpuste.

K tem stroškom se prištevajo sledeči: aktivitetne doklade učiteljem, podpore učiteljem, oziroma njih vdovam in sirotam za slučaj bolezni ali drugih nesreč po potrebi in — zaslužnju; vzdrževanje učnih pripomočkov; starostne podpore učiteljicam ročnih del; podpore okraj. učit. knjižnicam; dnevnine in potnine učnim osebam k okrajnim učiteljskim konferencijam, kakor tudi delegatom za deželno konferencijo. Denar nakazuje deželni odbor.

c) Pravne razmere učiteljstva.

Konjsko kopito te »Landesschulreforme« pa se kaže v posebni luči y pravnih razmerah učiteljstva, zakaj § 6. pravi — citujemo y originalu —: »Das in den Schulbezirken außer Wien einzelnen Gemeinden und den Bezirksschulräten zustehende Ernennungsrecht der Lehrpersonen an den öffentlichen Volksschulen bleibt aufrecht, wenn die gesetzlichen Zuschüsse des betreffenden Schulbezirkes zum Landesschul-

fonds nach dem Voranschlage für das betreffende Kalenderjahr 50 Prozent des gesamten dem Landesschulfonds obliegenden Schulaufwandes für diesen Bezirk betragen, geht aber in jenen Schulbezirken, wo die Landesschulumlage diese Grenze nicht erreicht, auf den Landesauschuß über.«

Na Dunaju pa imenuje mestni občinski zastop učiteljstvo. § 13. veli dalje: Jeder im Lehrfach Angestellte muß sich einer definitiven oder provisorischen Versetzung aus Dienstesrücksichten fügen und sich auch aushilfsweise an einer anderen Schule verwenden lassen. Indes darf eine Lehrperson durch derlei Maßnahmen in ihrem bisherigen Dienst Einkommen an Jahresgehalt und Dienstalterszulagen, im Falle der provisorischen Versetzung und der Zuweisung an eine andere Schule zur aushilfsweisen Dienstleistung auch in der bisher bezogenen Funktionszulage und dem bisher genossenen Quartiergeld keine Einbuße erleiden. Versetzungen von definitiven Lehrpersonen verfügt der Landesschulrat nach Anhörung des Ortsschulrates und im Einvernehmen mit dem ernennungsberechtigten Organen. Die Zuweisung von Lehrpersonen an andere Schulen zur bloß aushilfsweisen Dienstleistung wird vom Bezirksschulrat vorgenommen.

Velezanimiv je dalje odlomek, kjer se obravnava discipliniranje učiteljstva. Tu se mora zamoriti takoj v kali vsaka nepokornost in učitelj mora postati tu prava pravcata raja, individualnost nima prostora v okvirju tega zakona, služili bodo sami ponižni hlapci in klečeplazci, zakaj kot službeni pregrešek se smatra — »jedes pflichtwidrige Verhalten von definitiv oder provisorisch angestellten Lehrpersonen in der Schule sowie ein das Ansehen des Lehrstandes oder die Wirksamkeit als Erzieher und Lehrer schädigendes Verhalten von Lehrpersonen außerhalb der Schule«. Kake nazore imajo pa ravno dunajski mogotci o delovanju učiteljstva zunaj šole, o tem pisati bi bilo menda odveč. Vsak prestop se kaznuje ali z grajo ali z disciplinarno kaznijo.

Grajo podeli ali šol. voditelj ali okr. šol. svet, prvi ustmeno, slednji pismeno. Disciplinarno kazen izreče deželni šolski svet. Le-te so: ukor, denarna kazen do 100 K, pomak¹itev v nižji plačilni razred, odtegnitev funkcijskih doklad ravnateljskih, nadučiteljskih ali voditeljskih, prestavljenje na drugo službo, odpustitev iz službenega kraja, odpustitev iz službe. — Preden se izreče discipliniranje, se mora dati kaznencu prilika, da se opraviči. Odpustitev iz službe izvrši se le tedaj, ako je bil dotični že prej disciplinarno kaznovan, a se ni poboljšal. Kdor se pa pregreši posebno proti nramnosti, »veri« ali prepovedi telesnega kaznovanja, dobi takoj — »plavo polo«.

Glavni in edini namen te preprozne »Landesschulreforme« je izročiti šolstvo sploh v popolno oblast antisemitski stranki in po tej v popolni objem internacionalnega klerikalizma. Slovenskim kratkovidnežem se pa tu odpira najlepša perspektiva v nejasno bodočnost. Δ

Za čast naroda in dežele!

Vrata deželne zbornice so se zaprla. Upi in nade, ki so jih stavili posamezni stanovi na deželno zbornico, ostanejo še v nedogledni čas nerešeni, ostanejo — upi in nade. Pa četudi se niso izpolnila upanja, ki smo jih gojili mi in drugi

stanovi, posebno kmetiški stan, je vendar bilo sedanje zasedanje deželnega zbora važno vključno temu, da niso nič storili. Važno je bilo, ker so na nečasten način reševali čast naroda in dežele ljudje, ki imajo sami kaj motne pojme o časti. S te strani tedaj, ker so hoteli kar z enim mahom odstraniti vse zapreke, ki ovirajo razvoj našega naroda na Kranjskem in ga rešiti vsake nevarnosti, je bilo to zasedanje velepomembno. »Za čast dežele in naroda!« Ta klic še zdaj odmeva od zidovja kranjske deželnozborske dvorane.

Pa če si ogledamo stvar nekoliko natančneje, se lahko prepričamo, da bo imel na ta način naš narod med svetom — če mu bodo tako pridobivali čast — jako malo ugleda in veljave. Ne vemo, ako bodo rešili narod s tem, če odpravijo iz dežele eno višjo in jako vplivno osebo — posebno pa še, če se je hočejo iznebiti s škandalom. No, in ker je ravno ta oseba — baron Hein — deželni predsednik, in so nam že očitali, da opravljamo zanj službo nekake predstraže, zatoreslovesno izjavljamo, da kot slovenski učitelji nikakor ne odobravamo birokratiškega teptanja narodovih pravic. Odločni nasprotniki smo vsakemu tlačanstvu in birokratizmu.

Toda če ste hoteli odpraviti to vam tako neljubo in za narod tako nevarno osebo, zakaj ste pa tako dolgo čakali? Kje je bil prej vaš demokratizem in kje je bila prej vaša narodna odločnost. Prvega in drugega nimate nič. Oboje kažete le umetno — v slepilo nevednim in politično nezrelim ljudem. Predobro vas poznamo, da bi ne vedeli in ne poznali vaših nakan, ki jih kujete proti vsakemu, ki se upa na kmetih le malce vzdigniti glavo in neustrašeno, povedati resnico o vaših smotrih. Gorje mu in trikrat gorje, če pridete kdaj do močil! To pač ne znači demokratizma!

Taka je tudi z narodnostjo. Zakaj prihajate šele zdaj z zahtevo: »Proč s Heinom!« Če ste res vzeli vso narodnost v zakup in je nje rešitev na Kranjskem zavisna le od barona Heina in njega odstranitve, tedaj bi bili to že prej zahtevali ko ste imeli vso drugo moč v pokojnem škofu Missiji. Zakaj pa tedaj niste pokazali te narodne odločnosti? Seve, Missiji je bila narodnost neznan pojem, kar je vam še danes z razliko, da zasledujete pod krinko narodnosti svoja klerikalna stremjenja. Na dolgo bi se dalo še razmotrivati o tem, toda zaključek bi bil vedno stari refrem: Pesek ljudem v oči!

Ravno taka je z demonstracijami. Kaj mislite, da bo narod z njimi rešen? Četudi nam odrekate vsako politično zmožnost, vendar se drznemo tudi to odločno zanikati.

Ljudska šola je mesto, kjer se brani čast naroda in dežele. Časti vsakterega naroda, ne merimo po škandalih in raznih demonstracijah, ampak po njega kulturi in napredku, njega duševni izobraženosti ter fizično-podjetni energiji. Tu vas čaka še toliko nerazoranega polja, ki zahteva neutrudnega dela. Tu pridite z nujnimi predlogi in recite: V tem kraju je toliko sto otrok brez šolskega pouka, tu je toliko otrok, da je treba šolo razširiti. Zahtevajte, ki vam je toliko za narod, nadaljevalne tečaje za poljudnopotrebne stroke. Tu, tu je čast naroda in dežele! Kaj pomaga vse vpitje in vsa Krekova teorija o socializmu, ko ljudstvo nima potrebne ljudskošolske naobrazbe. Če se hoče narod rešiti, ga je treba dvigniti na najvišji kulturni nivo, da je v stanu konkurirati s sosednimi bolj izobraženimi in gospodarsko trd-

nejšimi narodi. Da se pa to zgodi, je treba šol, šol in zopet šol. Sami morate uvideti v svojih zadružnih društvih, kam zavede človeka nevednost, ki je najdražja reč na svetu, in še nočete izpregledati. Le brez skrbi bodite, ko bo narod dovolj vsestransko izobražen, ni se mu treba bati pogina, in naj sedi na deželnopredsedniškem stolu kdorkoli.

Seve, za ta predlog vi niste, ker ljubite temo in se bojite belega dne. Ni vam za blagor ljudstva, ampak le za njega izrabljanje. »Naše dobro, zavedno ljudstvo« še nima teh lastnosti v isti meri, kot se mu pripisuje, posebno zadnje ima za 90% manj, kot vpijete. Le duhovski terorizem ga sili v to navidezno zavednost. Potem, seveda, bi še tega ne bilo, in vi bi ne mogli porabljati tega ljudstva niti za — »Stimmvieh.« Verjamemo, da gre to nevedno ljudstvo že zdaj za vami in tudi pojde, dokler boste na ta način reševali čast domovine in naroda. Zdaj tudi še lahko govori dr. Šusteršič o »težkih bataljonih,« saj ni čuda, ko se obetajo po raznih klerikalnih shodih že vile!*)

Tega potem ne bo več, če boste reševali čast dežele in naroda po zgoraj navedenem nasvetu — z ljudsko šolo.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

je začela poslovati.

Podpisanih deležev: 42. Vplačilo: 1177 K.

V Ljubljani, dne 15. oktobra 1904.

Zborovanje „Saveza hrv. učiteljskih društava“.

(Dalje.)

d) Etiških razlogov tudi ne smemo prezreti. Na vseh šolah na kmetih in na mnogih mestnih ostaja v šoli čez polovico otrok. Učitelj ne more vedno paziti na to deco. Težko ostane opoldan v šoli. Srečen je, če ulovi nekaj časa za pisarno, gospodarstvo, obitelj in za sebe. Zakaj bi potem v tem času ne moglo priti do razbijanja, hudobij in nečednosti? Ravno tako ni dobro, če gredo otroci pozno domov. Šolo završujemo ob 4. uri. (Pri nas večinoma ob 3. uri.) Znano pa je, da hodijo otroci jako počasno. Običajno rabijo dvakrat toliko časa kot odrastli ljudje. To je fakt, ki je vobče znan. Deca neredko prihaja domov šele v mraku. Koliko je tedaj prilik, da se pokvari spotoma. Pa kako je šele tedaj, ko pada sneg, ko je slabo vreme, voda, dež, nalivi itd. Ali se more spojiti z etiškim čuvstvom, da deco za takih neprilik puščamo popoldan ob 3. ali 4. uri domov?

Ako pa uvedemo nerazdeljni čas poučevanja, ne bo deca sama v šoli. Na poti domov pa ji je čuvaj dnevna svetloba. In ob slabem vremenu jo lahko z mirnejšo zavestjo puščamo domov.

To so glavne koristi, ki nam jih nudi v sedanjih razmerah nerazdeljni čas poučevanja. To so na vsak način velike koristi, zato pa moramo stremeti za tem, da uvedemo ta način pouka. Samo vprašanje je, v katere šole in kako ga naj uvedemo.

*) To je bilo na shodu na Česnjici.

II. Prvi del Cenkičevega govora je naš poročevalec posnel skoraj doslovno po »Napredku«, kjer je priobčen ves govor. Zavoljo primanjkljaja prostora in pa ker ni iz tehniških razlogov možno, da bi »Učit. T.« prinesel vse k razumevanju potrebne grafikone in razkaze, naj podamo iz drugega dela le glavne misli.

a) V šole s poldnevnikom poukom ne moremo uvesti nerazdeljenega pouka. Če bi to storili, bi imeli poedini letniki šole vsak drugi dan šolo — a to bi ne bilo dobro za napredek. Take šole imajo že sedaj slab uspeh, ki bi pa potem bil še slabši. Sicer pa na šolah s poldnevnikom odpade moj glavni razlog, in ta je proces prebavljanja.

b) V nižji ljudski šoli, kjer ni poldnevnega pouka, bi lahko uvedli nerazdeljen čas poučevanja. Ako bi uporabili tudi četrtek za šolo, bi odpadlo na poučevanje $3\frac{1}{2}$ – $4\frac{1}{2}$ ure na dan. Sedaj pa nastane vprašanje, ali ni štiriurni, ali recimo tudi peturni pouk prenaporen? Protivniki mislijo, da je tu naša Ahilova peta.

Na podlagi obširno razmotrivanj poizkusov Rusa Teljatnika, Nemca dr. Laserja, Američana Chadwika, dr. Burgersteina, Italijana Mosso, (Mossov ergograf) i. t. d. (Glej »Napredak«, let. I. št. št. 34., 35!) je prišel govornik do zaključka, naj bi se uvedel na nižjih ljudskih šolah nerazdeljen čas pouka.

Šola bi trajala skupaj z odmori od 8. do 1. ure. Poleti lahko tudi od 7. do 12. ure. Odmori bi bili vsake pol ure po 5 do 30 minut.

c) Na višjih ljudskih šolah je to reformo težje izvesti. Šola bi morala biti vsak dan (razen nedelj) od 8.—1. ure. Edinica pouka bi znašala $\frac{3}{4}$ ure, odmor pa po 15 minut. Telo vadbo bi učili popoldan.

Končno pripozna govornik, da ni nerazdeljni čas poučevanja sicer nikak ideal pouka, a je vsaj manjše zlo nego sedanji način.

Resolucija se glasi:

Sedma občna skupščina »Saveza« prizna v principu higijenske, pedagoške, socialne in etičke koristi nerazdeljenega časa poučevanja; z ozirom na to, ker imamo o tej stvari na Hrvaškem malo izkustva; z ozirom na staro prakso, ki se težko opusti, z ozirom na sedanjo preobloženost v šoli, z ozirom na posebne razmere doma in v šoli, ki vladajo ponekod v naši domovini: zaključuje, da se nerazdeljni čas pouka zaradi poizkušnje uvede tam, kjer to želi učiteljstvo in kjer to dopušča višja šolska oblast. (Burno odobravanje in srčno čestitanje.)

Nato je govoril drugi referent, Josip Binički, šolski vodja v Nikincih v Slavoniji.

Slavna skupščina! Moj spoštovani prijatelj, a v današnji razpravi načelni protivnik, dr. Cenkič, je povedal v začetku svojega govora, da je kot izvestitelj tudi on član hrvaškega učiteljstva, pa da mu je z ozirom na to dolžnost, da se bori za napredek šole in prosvete. Sprejemam to izjavo v imenu učiteljstva z zadovoljstvom naznanje in velim novemu soborilcu: Dobro došel! To je jako lepo in koristno za domovino, da se svečenik približava učiteljstvu, ker smo končno eni in drugi učitelji svojega naroda, delamo na istem polju, pa nam je treba ljubavi in sloge, ako hočemo, da uspevamo v svetem svojem poslu. Pozdravljam

tedaj srčno novega druga ter prehajam na razpravo vprašanja o nerazdeljenem šolskem pouku. (Živio!)*

Lepa ideja je ta nerazdeljni čas pouka po besedah prijatelja dr. Cenkiča, pa tudi tako zamamljiva, da se nam ni treba preveč čuditi, ako se mnogi brez razmišljanja vdado njeni dražesti. Prednosti nerazdeljenega časa pouka done po izjavi cenjenega predgovornika kakor vsebina kake iztočne pravljice, a sama ideja stopa na pozornico pedagoškega sveta kakor koketna gledališka igralka, ki upotreblja vso svojo moč, da začara prisotno občinstvo. Prirodno: kadar se pokaže umetnica, mnogi ploskajo zaradi njenega zunajnega pojava, drugi pod nepremagljivim pritiskom sugestije, tretji samo zato, da bi jim ne rekli, da ne poznajo čara umetnosti. Vendar se pri takih prilikah dobe trdoglavci, med katere grem danes tudi jaz, ki merijo mlado umetnico od glave do pet, pa se ne dajo premagati njenim nasmehljajem.

V resnici, kadar sluša človek toliko slavospeva nerazdeljenemu času šolskega pouka, se mora, četudi nehoti, vprašati: Zakaj je morala pedagogika tako dolgo čakati na to novotarijo? Zakaj smo morali tako dolgo modrovati, da uvedemo poldnevno šolo, ki je v odgojnem smislu samo toliko vredna, kakor so dosedanje take šole, ki smo se nanje tolikrat jezili, pa jih tudi nazivali sramoto našega veka. (Tako je! Odobravanje.)

No, vsaka nova ideja pokazuje osobito svojo lepo stran — kakor tudi glumačica, a razboriti ljudje se ne dajo pridobiti samo po zunanem efektu, ampak se uglobe v globočino pojavov ter hočejo za vsako ceno se vsestransko poučiti o teh pojavih in končno pravično soditi, kar se dogaja tudi tukaj.

Iz besed svojega protivnika spoznam, da se mnogi vesele teh dopoldnevnik šol, ali priznati moram, da računa vsak borilec za tako poučevanje na dobiček edino s svojega stališča. Zdravnik misli, da mu bo odgajala taka šola same Herkule, siromašni seljak se nadeja obilne pomoči svoje dečice, ki hodi v šolo, a nam učiteljem govore na vsa usta, kako nam peturni pouk olajša težko breme učiteljevanja, oziroma nam ta novost popravi tudi naše bedno materialno stanje.

Tako govore mnogi, a nihče ne pomisli, da so to samo puste nade, da so to pedagoško-socialne sanje, ki nas pa brzo razočarajo. Mi se tukaj podajamo varljivim iluzijam, računamo samo z dobičkom, a pozabljamo, da se pri dobičku javlja tudi izgubitek. Umen gospodar, trgovec, pa tudi umen pedagog mora oprezno primerjati izgubo z dobičkom, ker le potem se smemo odločiti, ako je dobiček siguren. (Tako je!)

Novi ljudskošolski zakon v Srbiji.

(Dopis iz Srbije.)

V vsakem pogledu slabo plačano ljudskošolsko učiteljstvo srbsko se je poprijelo v zadnjem času dela, da si izboljša svoje neznosno materialno stanje, ki mu škoduje na ugledu v družbi in državi. Na Češkem, v Dalmaciji, v Istri, na Hrvaškem, pri vas na Kranjskem in pri nas v Srbiji — si prizadevajo učiteljski krogi pa tudi nekateri drugi faktorji, da se revidira šolski zakon, a zlasti da se popravi materialno stanje učiteljstva.

*) Ali ste čuli, Slovenčevci?!

Znano mi je na žalost vrlo dobro, kaj je storila pri vas zloba nekotih članov deželnega zbora, da se ustavi njega delovanje in tako prepreči regulacija vašega v istini neznanega stanja. Znana mi je tudi borba hrvaškega učiteljstva, takisto obljube, ki jim jih je dal i ban, i sabor, i vsi ostali faktorji z enako razkošnostjo. Vse to mi je znano, vse to me spominja dolge in mučne faze, ki jo je moral preiti naš šolski zakon, dokler je končno vendar prišlo do tega, da store vsaj nekaj tudi za učiteljstvo in narodno šolstvo. Ali je naša borba venčana z uspehom? Uspeh ni takšen, kakršen bi moral biti, da bi odgovarjal našemu pričakovanju, vendar pa je uspeh takšen, kakršen je lahko z ozirom na mnoge nepravilnosti v domovini.

Država, ki ima 2.500.000 prebivalcev, ima 400.000.000 državnega dolga; država, ki je imela v nedavni prošlosti 3 vojske in več notranjih nezgod, ki so se morale odstraniti z revolucijo z dne 29. majnika, ta država se je svojim silam primerno oddolžila svojemu učiteljstvu, ki ji mora biti hvaležno, četudi mu ni izpolnila vseh pričakovanj. Nov red, ki je nastopil v državi po 29. majniku, jamči, da popravi — kolikor je to mogoče — grehe in izleči rane zadnjih časov.

Polni želja in istinitega navdušenja, da pomagajo domovini in narodu, a ovirani po nesrečni prošlosti, si prizadevajo ljudje, ki opravljajo važne posle, da postavijo vse na svoje mesto in da rešijo domovino z zavednim in preudarnim delom iz zlih neprilik, ki so jo v zadnjem času spravili vanje. Srbsko učiteljstvo, izkoriščano na razne načine in z raznih strani, je končno dospelo do tega, da je vsaj v nekoliko zadovoljeno v svojem prizadevanju.

Naše potrpljenje je bilo do skrajnosti izkušano, naše nade so bile do skrajnosti varane. Dovolj je bilo vsega tega. Prišla je doba, da napravijo račune.

* * *

Z željo, da se odzoveta opravičenim zahtevam učiteljstva, a primorana, da neprestano vodita stroge račune o državnih finančnih neprilikah, sta se naša narodna skupščina in minister prosvete, g. Davidović, zedinila, da učiteljstvo zadovoljita čim najbolj mogoče. Tako je skupščina votirala koncem marca t. l. nov zakon o narodnem šolstvu. Ta zakon je dobil najvišjo sankcijo dne 23. aprila (stari kol.), v veljavo pa je stopil dne 3. maja t. l. Od tega dneva ima zakon veljavo v vseh svojih odredbah, izvzete so samo določbe glede plač, ki pridejo v veljavo šele s 1. januarjem 1905. 1.

Dasi je moral biti novi zakon izgotovljen z brzo roko, kar se mu tudi ponekod pozna, je vendar boljši, liberalnejši in dovršenejši od vseh svojih prednikov. Zlasti se razlikuje od zakona iz 1. 1898., ki je bil v veljavi doslej.

Novi zakon je uvedel v življenje naših šol in našega učiteljstva nekoliko jako važnih novosti, ki jih naj omenim na tem mestu.

Zagotovljena je popolna stalnost učitelja na mestu in v službi, česar prej ni bilo. Tudi zakon iz 1. 1882. je sicer do nekoliko zagotavljal stalnost v službi, ker so mogli biti učitelji odpuščeni samo po sklepu glavnega prosvetnega sveta, toda do škandaloznosti so tirali premeščanje učiteljstva, ki bi vendar moralo imeti zaslonbo v tem zakonu, ki je bil sicer še dovolj napreden.

Po zakonu iz 1. 1898. je bila osigurana stalnost na mestu, a ne stalnost v službi. Jako lahko so dobili vzroke, da so odpustili iz službe učitelje z 10—20 službenimi leti. Namesto premeščanja po potrebi, ki je bilo po tem zakonu

izključeno, so si našli pomoči z nepravilnim in neutemeljenim upokojevanjem učiteljstva.

Novi zakon določa, da je treba učiteljske službe razpisovati in jih oddajati kompetenčnim potom, kar je bilo posebno potrebno, da se odpravi neprestana protekcija.

Učiteljska mesta so sedaj kategorirana in določen je način, kako se oddajajo.

Dovoljeno je, da se učiteljica omoži po svoji volji. Po zakonu iz 1. 1898. pa se je smela poročiti samo z učiteljem, ako je hotela ostati še učiteljica.

Doslej so bili izprašani učiteljski kandidati nastavljeni le za učiteljske pripravnike s 600 dinari (1 dinar = 9.95¹/₄ K) letne plače. Leta tega službovanja niso računali ne v povišanje ne v penzijo. Po sedanjem zakonu dobivajo 800 dinarjev in se jim računajo leta takoj po praktičnem izpitu v povišanje in penzijo. Maksimalna plača učiteljev je povečana od 2450 din. na 3000 din.

Tudi doklade so sedaj večje in jih dobiva učiteljstvo vsako četrto leto. Po zakonu iz 1. 1898. so bile mnogo manjše in so se računale šele po petem letu.

Službena doba do cele penzije je skrčena od 35 na 32 let. Sedaj dobi učitelj po 32. službenem letu celo penzijo 3000 din., po prejšnjem Novakovičevem zakonu pa je dobil šele po 35. letu 2450 din. penzije.

Stanarina je zvišana.

Učitelji se smejo pritožiti proti krivični sodbi nadzornikov.

Po zakonu iz 1. 1882. je dobivalo učiteljstvo za 32letno službovanje 54.400 din., po zakonu iz 1. 1898. je dobivalo učiteljstvo za 32letno službovanje 48.400 din., po novem zakonu dobiva učiteljstvo za 32letno službovanje 58.050 din.

To so poglavitne določbe novega našega zakona. Še več drugih je, ki so važne za učiteljstvo, šolstvo in prosveto, a danes sem se Vam namenil poročati samo o teh.

Z obljubo, da se še kdaj oglasim, Vas, gospod urednik, in cenjene Vaše kolege bratsko pozdravlja srbski Vaš tovariš

M. V. P.

Društveni vestnik.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za konjiški okraj ima svoje glavno letno zborovanje dne 10. novembra t. l. ob pol 11. uri popoldne v Konjicah po sledečem vzporedi: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Letno poročilo tajnikovo. 4. Letno poročilo blagajnikovo. 5. Volitev novega odbora. 6. Vprašalna skrinjica. 7. Slučajnosti in nasveti. K mnogoštevilni udeležbi vabi vljudno odbor.

Učiteljskega društva za slovenje-bistriški okraj ki zboruje v četrtek, dne 10. novembra t. l. ob navadni uri v Slov. Bistrici. Vzporod: 1. Zapisnik o zadnjem zborovanju. 2. Dopisi in poročila. 3. Predavanja, predlogi in nasveti. 4. Petje. 5. Slučajnosti. K mnogobrojni udeležbi vabi vljudno odbor.

Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo zboruje dne 19. listopada ob eni uri popoldne v Šmarju. Razen običajnih točk je na dnevnem redu: Iz šolske prakse — žreb. K obilni udeležbi vabi vljudno odbor.

Primorsko.

Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj je zborovalo dne 20. vinotoka 1904. v Dutovljah s kaj sijajno udeležbo, tako da se je gospod predsednik v svojem lepem nagovoru čutil dolžnega omeniti, da je — hvala Bogu — v slednjem času zavel med nami nov duh. Bili so namreč pri-

sotni skoro vsi člani, izvzemši deseterice, ki je izostala deloma iz opravičenih vzrokov, deloma tudi iz mlačnosti do društvenih sestankov. Po poročilu g. predsednika in odobrenju zapisnika, ki ga je prečital g. tajnik, je poročal g. nadučitelj Anton Macarolo učiteljskem konviktu jako interesantno in navdušeno; enoglasno sta bila sprejeta poročevalčeva predloga: I. da postane društvo ustanovnik učiteljskega konvikta s prispevkom 200 K v štirih letnih obrokih po 50 kron. Ta prispevek se bo pobiral pri plačevanju članarine s poviškom iste za eno krono tekom tega časa.*) II. Ustanove se kolekte med društveniki in prijatelji učiteljstva. Potem je prečital tajnik načrt ponovne prošnje na c. kr. okrajni šolski svet za povišanje draginjske doklade v minimalnem znesku 100—200 K na vsakega člana učiteljstva. Nato smo slišali veleinteresanten, idealen referat g. nadučitelja Fr. Vendramina: »Ljudski učitelj in kmetijstvo«. V njem je g. referent v jako lepi, zanimivi in obenem humoristiški obliki razvijal lep ideal, kako bi se dalo ljudsko šolstvo gmotno in socialno povzdigniti s poučevanjem kmetijstva tudi med preprostim ljudstvom namesto sedanjih potovalnih kmetijskih učiteljev ter koliko koristnejši bi bil baje na učiteljskih temeljiteji pouk v kmetijstvu nego pouk v muziki, ki učitelju pri sedanjih razmerah malo ali celo nič ne pomaga.***) Obžalovalo se je le, da je to le lep ideal, ki pa bi bil, žal, kakor je referent sam prej pripomnil, izvršljiv šele preko 20 do 30 let. Slednjič smo nabrali izdatno vsoto v podporo za nabavo spomenika velezaslužnemu, ljubeznivemu in nepozabnemu tovarišu, pokojnemu Antonu Koršiču, bivšemu učitelju-voditelju na Stjaku. Sklenili smo obenem, da se izvrši odkritje spomenika že dne 3. novembra t. l. v prisotnosti njegovih zvestih tovarišev in tovarišic. Nato je gospod predsednik zaključil zborovanje, zahvaljuje se vsem udeležencem na blagovoljni udeležbi, posebno pa gospodom poročevalcem na neumornem trudu in blagovoljnih poročilih. Med živahnim in zaupnim razgovarjanjem smo po obedu nabrali lepo vsoto 21 K za učiteljski konvikt v Ljubljani. Šele proti večeru so se zborovalci razšli vsak na svoj dom. Na obrazih pa se jim je čitalo vidno zadovoljstvo, veselje in želja do skorajšnjega enakega sestanka!

Redni občni zbor »Učiteljskega društva za goriški okraj« bo v dvorani »Slovenske Čitalnice« v Gorici dne 3. novembra t. l. ob pol 10. uri zjutraj po sledečem dnevnem redu: 1. Zapisnik zadnjega zborovanja. 2. Letno poročilo o društvenem delovanju. 3. Poročila o podružničnih delovanjih. 4. Pregled društvenega računa. 5. Volitev treh računskih pregledovalcev. 6. Volitev društvenega odbora. 7. razni nasveti. K mnogobrojni udeležbi vabi odbor.

Književnost in umetnost.

Nova pesmarica. Šolo modernizujejo na vseh koncih in krajih. Preustrojajo predmet za predmetom. Za petje v ljudski šoli pa se ne zmeni skoro nihče. In ravno petje kriči po reformaciji. Za danes bodi omenjeno, da nimamo niti ene poštene šolske pesmarice. »Slavček« že davno ne ustreza več; tudi pretežna večina njegovih pesmic ni za rabo. »Majcen« itak ni uveden povsod, a tudi ta trpi zaradi različnih nedostatkov. V zadnjem času pripravlja g. Anton Kosi, učitelj v Središču na Štajerskem, pesmarico v treh delih, da odpomore vsaj nekoliko žalostnim razmeram glede ljudskošolskega petja. Imel sem priliko pregledati pesmarico v rokopisu. Reči moram, da je sestavljena jako skrbno. Posamezni napevi so ali vzeti naravnost narodu, ali pa se naslanjajo na narodne motive. Le na tak način je mogoče rešiti narodno pesem pozabljenosti in zajezi pot plitvim in frivolnim kupletom in »gasenhauerjem«, ki se čimdalje bolj hote udomačiti v ljudstvu. Teksti so vzeti iz različnih ljudskošolskih beril, iz Stritarjevih otroških pesem itd. Lahko se torej naslanja petje na berilo. Kar otroci memorirajo, tudi lahko pojejo. Pesmarica

*) To je jako lepo in posnemanja vredno! Vsa čast taki vrli in požrtvovalni stanovski zavednosti! Uredništvo.

**) To je popolnoma res! Mi smo že pisali o odpravi orgljanja na učiteljskih, a — žal — brez uspeha! Uredništvo.

obseza tekste različne vsebine. Ne ogiblje se strahopetno veseljših, poskočnih pesemc. Ozira se posebno na domoljubje, kar smo le redko našli v drugih pesmaricah. Se celo baladni ton, uglasben dvogovor itd. je v nji. Zadnji del obsega pesmi za razne šolske veselice in slavnostne prilike, in ravno takih pesmi dosedaj ni bilo dobiti nikjer. Omeniti mi menda ni treba, da je pesmarica sestavljena po pravilu: od lažjega k težjemu in po zmožnosti učencev različnih šolskih let. Svoj čas je poslal g. Anton Kosi na vsa šolska vodstva poziv na naročbo nove pesmarice. Pridejal je celo frankovano dopisnico za odgovor. Gospod Anton Kosi rabi namreč gotovo število naročnikov, sicer pesmarice ne more založiti. Do danes pa mu manjka vendar še dokaj naročnikov, da, niti vsa šolska vodstva mu niso odgovorila z že frankovano dopisnico. Gospoda, to je malomarnost! Naročajte pesmarico, da čimprej izide in da čimprej lahko vržemo slabo v stran in se poprimemo novega a dobrega.

E. A.

Menično pravo. S posebnim ozirom na trgovsko poslovanje in na važnejša menična prava večjih držav spisal Anton Kuder, c. kr. sodni avskultant. V Ljubljani 1904. Izdalo in založilo »Slovensko trgovsko društvo Merkur«. Natisnili J. Blasnikovi nasledniki. Str. 166. Cena: za nečlane 2 K 50 h., za člane 1 K 50. — Naša strokovna literatura je še jako siromašna, s Kudrovim »Meničnim pravom« je zamašena velika vrzel. Odkrito pohvalo zasluži ta knjiga zlasti zato, ker je pisana — dejali bi — s pedagoško jasnostjo in umljivostjo, da bo vrlo služila tako v šolske kot v samoučne namene. Knjiga je pisana v jako lepem jeziku, kar napravlja delo posebno simpatično. To je dokaz, da lahko vlada v vsem našem trgovskem poslovanju domača beseda, ki jo je doslej — žal! — preveč izpodrivalo tujstvo, da ni bilo v tem pogledu vedno mogoče govoriti o slovenskem trgovskem stanu. Kudrovo »Menično pravo« napravlja vtisk, da ga je spisal strokovnjak, ki razlaga lastno znanje s poljudno besedo. »Slovensko trgovsko društvo Merkur« si je pridobilo z izdajanjem te knjige odlično zaslug, ki bodi v čast njega resnemu delovanju!

Koledar družbe sv. Cirila in Metoda za navadno leto 1905. Izdalo in založilo vodstvo. Cena 1 K 20 h. V Ljubljani. Tisk »Narodne tiskarne« 1904. Koledarski del je sestavljen natančno in praktično. Vsakteremu bo služil dobro in zanesljivo. V oddelku »Zabavi in pouku« čitamo več jako zanimivih kulturno-zgodovinskih črtic, ki so jih napisali I. Poljšar, Kollar-Vesel, dr. Josip Vošnjak, Podlimbarski, František Stary, Tomo Zupan in Ivan Vrhovnik. Vmes je nasejanih nekoliko pesemc Ivana N. Resmana. — Društveni vestnik dokazuje plodonosno delovanje naše šolske družbe in njenih podružnic, ki se pa nekatere odlikujejo — s popolnim brezdeljem. Slovenci naj marljivo kupujejo ta koledar!

Popotnik ima v 10. števil. to-le vsebino: 1. Požegar: Prosveta. — 2. K. Škapin: O ljudski šoli in materinem jeziku. — 3. V. Pulko: Somatologija v ljudski šoli. — 4. J. Kocbek in M. J. Nerat: Spomini na potovanje v Norimberk. — 5. Ivan Segar: Pedagoški utrinki. — 6. Književno poročilo. — 7. Razgled: Pedagoški paberki. — Kronika. — Na zadnji strani čitamo to-le listnico upravnistva: Cenjene naročnike, ki so še kaj na dolgu, prosimo prav vljudno, naj blagovole svoj dolg čim prej poravnati, drugače smo primorani, jim list ustaviti. V to smo tembolj prisiljeni, ker je malomarnežev toliko, da je obstoj lista v resni nevarnosti, ako se razmere v najkrajšem času ne izpremenijo. Torej prosimo še enkrat prav lepo! — Nadalje se obračamo do vseh onih p. n. naročnikov, ki so premenili svoje bivališče, naj to takoj sporoče upravništvu, da jim redno dopošiljanje lista ne zastane, ker prihajajo mnogokrat posamezne številke nazaj z opomno: der Adressat unbekannt.

Stenski koledar za l. 1905. Založil Jernej Bahovec, trgovec s papirjem v Ljubljani. Cena 40 h, po pošti 5 h več. Narodni trgovec in podpornik »Učiteljskega konvikta«, g. Jernej Bahovec, je izdal lep stenski koledar za leto 1905. Priporočamo ga vsakomur, zlasti še šolskim voditeljem, ki si lahko zapisujejo v to odločenem prostoru opazke za vse leto.

Vestnik.

Učiteljski konvikt. G. Frančišek Jereb, nadučitelj v Ospu (Istra), nabral med slovenskimi in hrvaškimi tovariši ob priliki okrajne učiteljske konference v Kopru, dne 9. t. m., **35 K**; g. Ivan Kutnar, nadučitelj v Žužemberku, nabral **11 K 60 h** vstopnine pri ogledovanju cvetočega drevesa v šolskem vrtu; »kvartavci v Ilirski Bistrici so zložili v hotelu »Ilirija« **3 K 15 h**; g. M. Herzele nabral v veseli družbi v Pirničah **2 K**. G. M. Debelak, nadučitelj v Smartnem pri Litiji, **6 K 20 h** z geslom:

Ne v ravsu in kavsu —
kakor v deželnem zboru,
ampak složno pri Robavsu
združili smo se v koru.
Kronce v Smartnem smo nabrali
za učiteljski konvikt poslali. —

G. Anton Goslar, c. kr. sodni kancelist v Krškem je nabral med prijatelji učiteljstva **5 K**; g. Fortunat Lampret učit. v Trnovem pri Ilir. Bistrici, je nabral v veseli družbi **7 65 K**; g. Ignacij Križman, nadučitelj v Dornbergu, **10 K**, ki jih je daroval g. Fran. Strnad, nadučit. v Črničah na Goriškem.

Učiteljski dobrotniki. »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« pridobiva vedno več prijateljev. To dokazujejo darovi, ki prihajajo skoraj sleherni dan. Zadnji čas se je začelo zanimati za »učiteljski konvikt« tudi naše ženstvo. In to nas veseli! Prvi dar je položila na žrtvenik »učiteljskega konvikta« častita gospa R. dr. J. Kavčičeva, drugi č. gospodična Josipina Arcetova in sedaj se je pa pridružila učiteljskim prijateljicam in dobrotnicam velecenjena gospa Pavlinka J. N. Resmanova, ki je postala pokroviteljica »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« ter darovala v ta namen **200 K**, katere je opremila s tem-le pismom: »Svoje dece po krvi nimam; smatram pa, da so vsi slovenski otročki i moj! Zatorej od nekdaj tako rada s svojimi skromnimi močmi podpiram blagotvorno družbo sv. Cirila in Metodja. Nič manj pa ni važen in hitre podpore potreben temelj naše dece — naše učiteljstvo — posebno zdaj v teh razburkanih in njemu sovražnih časih... Svoj dom, svoje središče, svoje ognjišče si hoče graditi. Svoj čas sem videla s čudovito vnemo enako zgradbo v Zagrebu. In kakšen blagoslov odseva zdaj iz nje! Ne mislite, da se silim v ospredje, ne mislite, da se šopirim, če vam jaz, navadna ženska — kar je storil moj soprog že pred menoj — prilagam dvesto kron za gornjo svrho... Poleg svoje dolžnosti bi edino še rada opozorila in vnela svoje p. n. sestre, da kaj store — store... »Kdor more — mora!« Pavlinka J. N. Resmanova. Tako ta vrla narodna gospa. Bog jo živi in obudi ji mnogo naslednic! Dalje so darovali »Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta« p. n. gg.: Karel Luckmann, ravnatelj industrialne družbe, deželni poslanec itd. na Javorniku, **50 K**; Alojzij Lilleg, posestnik in trgovec v Ljubljani, **20 K**; Jernej Bahovec, trgovec v Ljubljani, **20 K**; Leopold Petsche, c. kr. davkar v Cerknici **4 K**; neimenuvan v Ljubljani **50 K**; krajni šolski svet v Komendi, **10 60 K**; g. Josip Jeglič, hišni posestnik v Ljubljani, **10 K**; g. Vinko Vizjak, deželni računski svetnik v Ljubljani, **3 K**; g. Alojzij Domicelj, c. kr. poštar v Zagorju **1 K**; tvrdka Fran Ks. Souvan v Ljubljani **76 22 K**; Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj, **200 K** pokroviteljine. Živeli učiteljski dobrotniki! Bog plati!

Čekovni promet učiteljskega konvikta. Gosp. Rudolf Horvat, nadučitelj v Zagorju na Pivki, **2 K**; gđč. Marija Dovgan, učiteljica v Zagorju na Pivki, **2 K**; gosp. Rudolf Završnik, nadučitelj v Predvoru, **2 K**; g. Ulrik Konjar, učitelj v Motniku, **2 K**; g. Ivan Štrukelj, učitelj na Robu, **2 K**; g. Ivan Kutnar, nadučitelj v Žužemberku, **2 K**; g. Josip Zajec, nadučitelj v Velikem Gabru, **2 K**; gđč. Ana Kravic, učiteljica v Velikem Gabru, **2 K**; gosp. Hinko Paternost, nadučitelj v Predosljah, **2 K**; gospodična Ida Mally, učiteljica v Predosljah, **2 K**; g. Avgust Korbar, nadučitelj v Preserju, **2 K**; g. Valentin Zavrl, nadučitelj v Begunjah, **2 K**; gospa Ernestina Oman, učiteljica v Begunjah, **2 K**; g. Anton Bezeg, učitelj na Gočah, **2 K**; g. Janko Zirovnik, nadučitelj v Št. Vidu, **2 K**; šol. vodstvo pri Sv. Lenartu, **2 K**; g. Ivan Kiferle, nadučitelj v Preski,

2 K; gđč. Ema Žerjav, učiteljica v Preski **2 K**; g. Ferd. Ivanc, nadučitelj v Postojni, **2 K**; g. Albin Stritar, učitelj v Postojni, **2 K**; g. Davorin Tratnik, učitelj v Postojni, **2 K**; gđč. Ivanka Velepich, učiteljica v Postojni, **2 K**; gđč. Minka Fräutar, učiteljica v Zalem logu, **2 K**; g. Janez Wohinz, učitelj v Kresnicah, **2 K**; g. Anton Kerže, nadučitelj v Babnem polju, **2 K**; g. Fran Kuhar, učitelj v Št. Gotardu, **2 K**; g. Fran Lavtižar, nadučitelj v Smartnem pod Šmarno goro, **2 K**; gđč. Ana Wester, učiteljica v Smartnem pod Šmarno goro, **2 K**; gđč. Minka Marout, nadučiteljica v Ljubljani, **2 K**; gospodična Franja Zemne, učiteljica v Ljubljani, **2 K**; gđč. O. Kobau, učiteljica v Ljubljani, **2 K**; gospodična A. Poljanec, učiteljica v Ljubljani, **2 K**; gosp. Janko Mlakar, katehet v Ljubljani, **2 K**; gosp. Karel Wider, učitelj v Ljubljani, **2 K**. — Gospod Lovro Serajnik, jun. et sen. **3 K**; — g. Fran Štefančič, nadučitelj v Vel. Laščah, **3 K**; g. J. Muren, učitelj v Draščičah, **2 K**; g. Lovro Sah, nadučitelj v Teharjih, **2 K**; gđč. Viktorija Kosi, učiteljica v Teharjih, **2 K**; gđč. Kat. Droll, učit. v Zasipu **2 K**. G. A. Lenarič, učit. v Št. Vidu, **2 K**; gđč. B. Zupanek učit. v Teharjih **2 K**.

Zadnje dni so dobila prošnjo za dve kroni za učiteljski konvikt vsa šolska vodstva na Spodnjem Stajerskem in na Primorskem, kar naj blagovoli štajersko in primorsko učiteljstvo vzeti na znanje in uvaževanje. Vsaki prošnji je priložena poštna položnica. Darovani dve kroni veljata kot letnina za leto 1904. Res je, da imamo slabe plače, a dve kroni si vsako leto vendar lahko vsakdo utrga na korist učiteljskemu konviktu. Treba je samo dobre volje in stanovske zavednosti.

Kolekta poštnih znamk za učiteljski konvikt. Iz šoštanjanskega okraja št. 39 in 40. — Iz sežanskega okraja je poslal g. Josip Strekelj namesto znamk na kolekto, ki jo je prejel od g. nadučitelja Berginca, **8 K**. — Iz postojnskega okraja je poslal g. Josip Turk, učitelj v Orehku, prepis kolekto št. 2. — Prosimo gg. tovariše, da kolekto pridno pošiljajo naprej, oziroma nabirajo poštné znamke. Čas je zlato!

Dr. Lueger in dr. Šusteršič — par nobile fratrum. Dr. Karl Lueger, dunajski župan, tudi našim čitateljem dobro znan »prijatelj« svobode, šolstva in učiteljstva, je praznoval dne 24. pret. m. svojo šestdesetletnico, kar seveda ni njegova zasluga. Slavje so dunajskemu tiranu, neusmiljenemu zatiralcu naprednega učiteljstva, strastnemu Nemcu, ki zatira na vso moč dunajski slovanski živelj, ki pa prejema od papeža za svoje nekrščansko početje blagoslove, sicer socijalni demokratje temeljito pokvarili, a tem večje veselje mu je napravil poslanec slovenske kronovine dr. Ivan Šusteršič, ki mu je poslal k šestdesetletnici v imenu klerikalcev narodne stranke — čestitko! To je sramotno in izdajalsko! Zatiralca Slovanov pozdravlja zastopnik Slovencev! Iz tega sklepamo, da je takemu zastopniku Slovencev narodnost deveta briga. Nadalje sklepamo iz tega, da je pri tem zastopniku Slovencev na njegovem prijateljstvu do šolstva in učiteljstva prav toliko resnice kakor pri dunajskem paši. Ta značilna brzjavka moža, ki je klical naše kmetiško ljudstvo naravnost na poboj naprednega našega učiteljstva, dokazuje, da ni bilo nikoli niti trohice resnice v besedah, ki so govorile o narodnosti in prijateljstvu do šolstva. Nemara pa so to brzjavko provzročili zgolj sebični nameni, ki dostikrat omajejo še tako trdno narodno prepričanje. Saj ni nobena tajnost več, da si pripravlja dr. Šusteršič varno streho na Dunaju, kjer se bo v objetju lepega Karla Luegerja lahko smejal »dobremu našemu ljudstvu«, ki mu je pripravilo tako bogato penzijo! Slava takim možem!

Štajersko šolstvo. Štirirazrednica v Novi cerkvi se je razširila v petrazrednico, enorazrednica v Narapljah v dvo-razrednico. Nemški »Schulverein« je razširil svojo enorazrednico v Rog. Slatini v dvorazrednico, kjer bo poučeval nadučitelj Fr. Janisch. — V Pišecah je postal nadučitelj J. Medved. Za učitelja-voditelja v Skomre je prišel A. Canjko. Stalno sta nastavljena Peter Jankovič v Rajhenburgu in

Vincencija Novak v Globokem. Premeščeni so: nadučitelj Kl. Wratschko od Sv. Ožbolta ob Dravi k Sv. Emi, učitelj R. Košar iz G. Polskave v Runeče, učiteljica Marija Vučnik iz Hoč v St. Rupert v Slov. goricah in Cecilija Teržan iz Čadrama v Hoče. V Braslovčah je nastopila učiteljsko službo Berta Meglič iz Vranskega.

Odlikovanje. Cesar je povodom umirovljenja podelil profesorju veronauka na prvi državni gimnaziji v Ljubljani, mons. Tomo Zupanu, viteški križ Franc Jožefovega reda.

Na šoli družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu je imenovan za definitivnega učitelja Ivan Sprachman, dosedanj nadučitelj v Čatežu ob Savi.

Bela žena. Umrl je v Ligu pri Mar. Celju g. učitelj Josip Križnič v najlepši moški dobi 41 let. Pokojnik, ki je bil brat ravnatelja goriškega ženskega izobraževališča, g. šolskega svetnika Stefana Križniča, je bil vzoren učitelj, soprog in oče, v pravem pomenu besede prava blaga duša ter spoštovan in ljubljen od vseh, ki so ga poznali. Blagi pokojnik se je udeležil še zadnje okrajne učiteljske skupščine v Gorici, a se je, vračajoč domov, na potu, kjer ga je zasulo grdo vreme, tako prehladil, da je moral, prišedši domov, iti v posteljo, iz katere pa ni več vstal. Bridko prizadeti pokojnikovi družini naše iskreno sožalje!

„Südmarka“ in koroško učiteljstvo. Podpore sta dobila dva učitelja, prvi 50 K, drugi 100 K, posojila pa eden 200 K, drugi pa 160 K.

Slovanska učiteljska v Šleziji. Nemški poslanci so dobili baje zagotovilo, da premeste slovanske paralelke z nemških učiteljskih v Opavi in Tešnu, in sicer ustanove v Kraljevem gradu češko, v Polj. Ostravi pa poljsko učiteljske. — Tako bo zopet vlada pomirila razburjeno nemško kri.

Na češko vseučilišče v Pragi se je vpisalo v zimsko polletje 2769 slušateljev in sicer na bogoslovno fakulteto 131, juridično 1020, medicinsko 334, na filozofično 1284. V to število so vštete tudi 102 slušateljice. V Prago prihaja vsako leto več slovenskih dijakov, kar je popolnoma pravilno.

Češki učiteljski listi poročajo večkrat kaj o slovenskem šolstvu in o bojih in razmerah v naši »Zavezi« zdrženega učiteljstva. Vse podatke zajemajo iz našega lista, ki je dobil ugled torej tudi med češkimi tovariši. Da se spozna in zbliža ter krepko medsebojno podpira vse učiteljstvo, bomo morali začeti akcijo, da si osnujemo vseavstrijsko učiteljsko zvezo, alipavšaj zvezo vsega avstrijskega slovanskega učiteljstva. S tem smo izprožili samo idejo, govorili pa bomo tudi še obširneje o tem!

Izpraševalna komisija za obče ljudske in meščanske šole na Kranjskem do konca šolskega leta 1906—1907. Ravnatelj: deželni šolski nadzornik Fr. Levec, namestniki: ravnatelj Anton Crnivec, prof. Jakob Vodeb in nadzornik prof. Vilibald Zupančič, člani: profesorji Fr. Orožen, Ivan Macher, Anton Funtek, Fr. Suher, dr. Valentin Kušar, Rudolf Peerz in dr. Fr. Ilešič, glasbeni učitelj Anton Dekleva, telovadni učitelj Jožef Gorečan, vadniški učitelji: Anton Maier, Janko Janežič in Jožef Verbič. Po potrebi: prof. dr. Anton Wallner (francoščina), Fr. Keller (geometriško risanje), Pavla pl. Renzenberg (ženska ročna dela). Za krščanski nauk: kanonik Andrej Karlin, profesor dr. Ivan Svetina in prof. Anton Kržič.

Na graški univerzi je bilo v preteklem letnem tečaju 1506 slušateljev. Med temi je bilo bogoslovcev 99, (rednih 94, izvanrednih 5.) Juristov je bilo 756, (rednih 693, izvanrednih 39 in hospitantinj 24.) Medicincev je bilo 209, (rednih 159 — med temi 4 redne slušateljice — izvanrednih 49 in 1 hospitantinja.) Filozofov je bilo 397, (250 rednih slušateljev, 6 rednih slušateljic, 74 izvanrednih slušateljev, 38 izvanrednih slušateljic in 29 hospitantinj.) Farmaceutov je bilo 45.

Cesarja Franca Jožefa I. mestna višja dekliška šola. Na zavod se je vpisalo za tekoče leto 113 gojenk, in sicer v I. letniku 50, v II. letniku 40, v III. letniku pa 23. Lani je bil za 8 gojenk manjši obisk. Tako narašča število učenk vsako leto. Poučujejo pa letos 4 stalni in 14 pomožnih učiteljev. — Trgovski tečaj poseča 26 kandidatinj. Poučuje

1 stalni in 2 pomožna učitelja. — Pedagoški tečaj poseča 14 kandidatinj. Uči 7 učiteljev. — Prosti predmeti so: telovadba, lepomisje, petje, stenografija in laščina. Francoščina je obligaten predmet. Zakaj ne uče nobenega večjega slovanskega jezika na tej mestni šoli, n. pr. ruščine ali češčine, pa nam ni razumljivo!

Privatna nemška šola kranjske industrijske družbe na Savi se je letos razširila v dvorazrednico. V oskrbovanje jo je vzel ljubljanski šolski kuratorij, namreč društvo za pospeševanje nemškega šolstva na Kranjskem. Tako pridno delajo Nemci!

Odobrena knjiga. Zemljepis za meščanske šole. Prva stopnja. Spisal Fr. Orožen. Tretji pomnoženi natisk s 13 slikami. — To učno knjigo je naučno ministrstvo iznova odobrilo in pripustilo v porabo na slovenskih meščanskih šolah. Knjigo imamo, toda šole — nobene!

Poročila se je učiteljica pri Sv. Antonu v Slov. Goricah, gospica Pepca Stuhec, s tamošnjim učiteljem, gospodom Antonom Vogrincem. Bilo srečno!

Anton Bezenšek, prof. v Plovdivu, je praznoval dne 13. pret. m. petindvajsetletnico svojega zaslužnega delovanja v tujini. Ob tej priliki je bil odlikovan od bolgarskega kneza z najvišjim redom za »nauka uskustvo«. Slavljencu, ki ima mnogo zaslug za slovensko književnost in znanstvo, naše najsrčnejše čestitke!

Na vseučilišču v Zagrebu imajo tudi stolicu za madjarski jezik. Predava cistercijanski pater Greksa. Slušatelj ta pater nima, marveč le slušatelja, ker se je vpisal en sam, da ga bo poslušal.

Reforma ogrskega ljudskošolskega zakona. Izprememba ogrskega ljudskošolskega zakona, ki so jo predložili zbornici dne 20. pret. m., opravičeno razburja do skrajnosti nemadarske narodnosti. Novi zakon določa med drugim: Novi učni načrt za ljudske šole in za vse učne zavode, državne ali nedržavne, mora obsegati madjarski jezik, ogrsko zgodovino in zemljepisje. Na željo cerkvene občine se sme krščanski nauk poučevati tudi v maternem jeziku. Tudi v zasebnih šolah mora biti madjarščina učni jezik, kakor brž je vpisanih 20 odstotkov madjarskih otrok. V ponavljalnih šolah mora biti učni jezik izključno le madjarski. Učni načrt verskih šol mora odobriti naučni minister. V učiteljska se sprejmejo le madjarsko govoreči kandidati. Izpraševalni jezik je madjarski.

Predlog za odpravo tretjega plačilnega razreda ljudskih šol na Štajerskem — odklonjen. Deželni odbor je v svoji človekoljubnosti seveda zavrgel predlog poslanca Robiča in drugov, naj v tretjem plačilnem razredu nahajajoče ljudske šole premeste v drugi plačilni razred. Ta sklep utemeljuje na vse mogoče načine, da bi prepričal učitelje o svojem nepristranskem postopanju. Navaja, da bi deželo v slučaju odprave III. plačilnega razreda zadeli stroški okrog 153.000 K, ki jih ne bi bilo mogoče pokriti, ne da bi se zvišale deželne doklade. Seveda, kadar bi se imelo skleniti kaj, kar bi v prvi vrsti koristilo slovenskim prebivalcem dežele, tedaj ni nikdar denarja, tedaj so vse blagajnice prazne, a kadar gre podpreti Nemce, tedaj je denarja v izobilju. To je politika štajerskega nemškega deželnega odbora! — Štajerski tovariši morajo torej iznova začeti odločno akcijo, da pridejo končno do svojih pravic! Neustrašeno naprej!

Umrl je nadučitelj v Bočni pri Gornjem gradu, g. Matvezu Dediču, njegov edini sin, osmošolec Anton. Vrlemu tovarišu naše najiskrenejše sožalje!

Iz seje ožjega c. kr. okrajnega šolskega sveta za goriško okolico 12. oktobra 1904. Uradna poročila: Lapanja Matej, nadučitelj v Biljah, in Cicero Frančišek, učitelj voditelj v Gabrijah pri Ajdovščini, sta bila na lastno prošnjo upokojena s 30. septembrom t. l. — Učiteljski kandidat Jug Ivan je bil začasno poslan v Ravne za prov. učitelja-voditelja in Likar Ladislav, prej na Kambreškem in Srednjem, pa v isti lastnosti v Ozeljan. — V Miren je bila začasno poslana učiteljska kandidatinja Mihel Justina, ker Kalan Josip, prej učitelj v Divači, ni sprejel tega mesta. — Poročila so se z odobrenjem sprejela na znanje. — Na poročilo o pogajanju zastran združenja dvorazrednic v Ajdovščini in Šturji v štiri-

Zahtevajte cenike za po najnovejših predpisih izdelane šolske zvezke

pri
Iv. Bonaču v Ljubljani.
**Istotam se dobivajo tudi vse šolske
potrebščine.**

**Tovarniška zaloga Grubbauerjevih
— in drugih šolskih zvezkov. —**

Jernej Bahovec v Ljubljani

Sv. Petra cesta št. 2. Resljeva cesta št. 7.

priporoča slav. krajnim
šolskim svetom, učitelj-
stvu in šolam tovarniško
zalogo Grubbauerjevih
zvezkov; **dobička teh
zvezkov je deležen, Uči-
teljski konvikt** in se
dotični zneski objavljajo
v »Učiteljskem Tovarišu«.

Šolske knjige za ljudske
šole, Črnivčeve nastenske
table, dnevniki, peresa
„Učiteljskega konvikta“,
papir ter druge pisalne
in risalne potrebščine.

**Solidna in točna postrežba ==
je zagotovljena.**

Knjiga prirode.

Spisal J n.

Poldne je odzvonilo. Utrujene in lačne učence-ponavljalce izpustim domov. Tudi pri meni se je oglasil sitni iztirjevalec davka — želodec. Stopim v kuhinjo. Na omarici je ležala dopisnica. Poštni pečat se je glasil: Dolina o/S. »No, kaj mi pa poroča tovariš Josip!« mrmram v dopisnico. Čitam: »Jutri se poslavlja naš tovariš Breznik. Sestanek ob 5. uri na Poličevem. Dobro vino, sveže ribe. Knjiga prirode. Tvoj Josip«. Z lakonskim izrazom »dobro vino« sem bil nekam hitro na jasnem, ali izraz »knjiga prirode« naj razume

sam oče nebeški! Tovariša Breznika do tedaj še nisem poznal. Začel sem pa domnevati, da mora biti on v kaki zvezi s knjigo prirode. Kakor bodo čestiti bralci videli, se nisem motil.

Naslednjega dne — bilo je v petek — smo se sešli na Poličevem ob določenem času štirje tovariši in dve tovarišici: dve cvetki med štirimi bodečimi grmi. V vaški gostilnici zasedemo precej dolgo (javorjevo?) mizo. Kaj ljubeznivo se prismejlja gostilničar, ki je užival še medene tedne zakonskega stanu, misleč si: »Danes pa imamo gospodo v hiši; včeraj je bilo prvega: nekaj bo že«.

Prvi se oglasi tovariš Breznik: »Gospod gostilničar, kar po policih ga bomo, ker smo na Poličevem, in, če se ne motim, tovariš Josip je govoril tudi o svežih ribah«.

»Če bo zmanjkalo denarja, bomo pili pa na medvedovo kožo,« pristavi tovarišica Rozika. Jaz pa pripomnim: »Imenovanega medveda je šel 22. septembra lovit ves deželni zbor,*) pa bojim se, da tudi najboljšemu strelcu uide«. Tovariš Miško pa nas pouči: »Najboljši strelec pa bo prav premišljeno v zrak streljal, da mu medved uide. To si zapomnite«.

Vsi se spogledamo prav pomenljivo, kakor da bi bili trdno prepričani, da bodo regulacijo odnesli divji valovi Save v vrtinec povodnemu možu v naročje. Nastal je molk. Tega prekine zopet Breznik: »Tudi medved ima pravico do velike prirode«.

Glejte no, si mislim, knjiga prirode pride kmalu na dnevni red. Zdajci se oglasi zgovorna Rozika: »Vi seveda zagovarjate kosmatinca, ker vlečete dvojno plačo. Dobro se vam godi. Ko bi bila jaz deležna take plače, bi bolj pridno obiskovala gledališke predstave«.

»Saj ste itak vsak teden v Ljubljani,« jo zavrne Breznik. Rozika pa nemotena nadaljuje: »Hvaležni morate biti deželnemu šolskemu nadzorniku, da je provzročil vaše vpokojenje!« Breznik zaškriplje z zobmi in pogleda skozi okno v pristo prirodo, da se oddahne.

Rozikine besede so mi nekoliko razjasnile Breznikovo usodo. Vseeno se nagnem k tovarišu Mišku, proseč ga, naj mi pove o tem kaj natančnejšega. Medtem sta postala Rozika in Breznik zopet jako gostobesedna, da bi bil človek mislil: prepirata se. To priliko je Miško uporabil, da je mogel ustreči moji radovednosti. Napeto sem ga poslušal. Na nasprotnem voglu mize pa, kjer je bila naša dvojica v živahnem razgovoru, se sliši večkrat izraz »knjiga prirode«. Tudi latinščina mi je donela na uho. Miško se nagne k meni ter mi pripoveduje na levo uho: »Breznik je učiteljeval na Savju veliko let. Ljudstvo ga je imelo rado, ker ni bil prestrog s šolskimi zamudami. Naznanil menda ni nikdar niti ene zamude in kaznovan ni bil nikdar nihče. Otroci so prihajali v šolo, če in kadar so sami hoteli. Saj niti vedel ni, koliko otrok ima. Misliš li, da je poznal razrednico ali kako drugo uradno knjigo?«

»Knjiga prirode, ne pa uradna knjiga! Pri vinu naj se puste uradne knjige z vsemi nepotrebnimi rubrikami! Tu je na mestu le knjiga prirode«. Tako se je hudoval Breznik, ker je čul zadnje besede najinega pogovora.

Medtem prinese gostilničar sveže ribe in liter dolenjca. To postavi na sredo mize, pred vsakega gosta krožnik, nož in vilice. Ko smo se lotili okusnih rib, je umolknila za nekoliko časa vsa družba. Jaz pa sem bil uverjen, da našo družbo zabavajoča dvojica ne bo mogla molče uživati božjih darov iz velike prirode. In res se oglasi Rozika, obrnivši se

*) Namreč lanski!

k tovarišici Idi, ter začne hvaliti novo gospodinjo, ki zna tako okusno pripraviti ribe. »Pa tudi vino ni preslabo,« de Breznik, »na take ribe se kaj prileže! Tudi ribe ljubijo prirodo. Najbolj srečne so, če plavajo v vodi. Naj plavajo danes v vinu, da se jim bo godilo še bolj!«

Nato ga izpije kar poln kozarec ter zopet natoči prazne kozarce, prvega Roziki, zadnjega sebi.

»Jako galantni ste, gospod Breznik,« ga pohvali odlikovana tovarišica. Ta jo pogleda kar mogoče ljubeznivo, potem pa govori navdušeno: »Tukaj, gospoda, bi se dalo govoriti o knjigi prirode.«

»No, kar začnite!« Tako ga vzpodbuja Rozika s porogljivim nasmehom. Breznik nadaljuje: »To vince je zorelo in dozorelo tam na solnčni Dolenjski, kamor pojdem v kratkem tudi jaz. Tudi tam bom imel veliko časa čitati iz knjige prirode. Polovnjak vina so mi že obljubili Zeljšani. Živela Dolenjska, živela knjiga prirode! Trčiva, gospodična Rozika, pa le pravilno: v oči se pogleda! Oj, danes trkam z vami zadnjič. Jaz grem, vi pa ostanete, ujl!«

Rozika ga zavrne: »Škoda, pa me vzemite s seboj.«

»Ko pa to ni zapisano v knjigi prirode,« se izgovarja Breznik sitnici.

»Boste pa vsaj poslali iz Zelja sodček vina.«

»Bom že pogledal, če je tako zapisano v knjigi prirode.«

Rozika je začela nadlegovati Breznika, naj vendar končno pove, kako in s kakim uspehom je uporabljal knjigo prirode v šoli. Seveda se je slednjič moral vdati sitnici, saj je že Adam moral slušati Evo: »Pri obravnavanju kakega berila iz prirodoznanstva sem rekel otrokom, naj dotično stvar ali dotični pojav opazujejo v knjigi prirode in bolj si bodo zapomnili, kakor če bi se celo berilo naučili na spomin. Seveda sem jih moral potem izpustiti v prosto prirodo, da so mogli izvrševati moje povelje. Otroci so bili čvrsti in zdravi in bili so zadovoljni. No, ali ni to največja umetnost, danes koga zadovoljiti? Nihče se mi ni pritožil, da ga od sedenja bole prsi in križ ali od zatohlega zraka glava. Zato pa pravim in še porečem: knjiga prirode.«

»Kaj pa »življenje svetnikov?« ga zbada bodeča Rozika. Namesto odgovora začne Breznik citirati stavke iz latinščine.

Ko se je ponudila prilika, poprosim Miška, naj mi razloži, kaj je hotela Rozika povedati o življenju svetnikov. Da so bili nekateri svetniki veliki grešniki, zopet drugi so se pa preveč in pretrdo pokorili, to mi je bilo znano že od nekdaj. V kaki zvezi pa naj bi bil Breznik z življenjem svetnikov, tega nisem mogel razumeti.

O tem predmetu pa moj sosed ni hotel govoriti, češ, ti so že dali odgovor Očetu nebeškemu: pustimo jih torej v miru. In prav je govoril Miško. Rajši mi je nadalje popisoval Breznikovo usodo. Ko sta se naša prepirljiva znanca zopet ugloabila v pogovor, sem nastavljal sosedu levo uho, ta pa je začel: »Nadzoroval ga je deželni šolski nadzornik.«

»Ojoj!« vzkliknem, »dobro, da ga ni zadela kap.«

»Katerega misliš?«

»Oba«, pravim, »oba sta bila grozno presenečena. Prvega se je lotil strah, drugega pa zagradi opravičena jeza.«

Miško nadaljuje: »S kakim vtiskom je nadzornik ostavil

Savje, si lahko predstavljaš. Za par mesecev potem je imel ubogi Breznik zopet nadzorstvo. Nadzornik je menda našel vse pri starem. Tudi iz knjige prirode so otroci baje prav malo vedeli. Nasledek tega je bil, da so ga porinili v pokoj.«

»V zasluženi pokoj, seveda«, pristavim.

Miško: »Ko pa je nastala znana izprememba pri deželnem šolskem svetu, so ga imenovali za pomožnega učitelja v Zelju.«

Tu je moral pripovedovalec zopet nehati. Prekinil ga je Breznik, ki je bil čul, nekaj o zelju. K nama se obrne, rekoč: »Pa klobasa in polič vina, samega zelja ne maram! Tudi v Zelju me čaka kaj boljšega kakor kislo zelje.«

Zopet ga podraži Rozika: »Tam vas čaka sladko zelje in kisli cviček. Nekaj kislega mora biti, da si ne pokvarite želodca.«

Ne da bi ji ta kaj odgovoril, pravi: »Na Dolenjskem bom moral samo par listov obrniti v knjigi prirode in videl bom, kako sv. Vrban mehča vinski grozd. Čital bom:

»Preljubi sveti Urban,
ti dober naš mejaš;
v gorica ti stanuješ
in žlahtno grozdje imaš.
Le zori ga in medi ga:
boš dal nam dober mošt.«

Miško mi je tedaj opisal v kratkem Breznikovo usodo. Gosp. deželni šolski nadzornik se menda nikakor ni mogel sprijazniti z njegovim nazorom o knjigi prirode. Bil je tedaj upokojen kot nesposoben učitelj. In ravno isti šolski svet ga je kmalu potem imenoval za pomožnega učitelja, ergo: ni bil nesposoben. In sedaj ima dvojno plačo: pokojnino in plačo kot učitelj. Ne zavidam ti tega, dragi Breznik!

Globoko se zamislim: Kaj bo pa z našo plačo! Pri tem pa nima nič govoriti knjiga prirode. Da, oj, horrible dictum — menda sam Oče nebeški nima tu besede, tu je mero-dajna grda sebičnost, prekanjeno sleparstvo, ostudno sovražstvo edinega človeka do bednega učiteljstva. Omnia vana sunt, bi rekel Breznik. Vse je minljivo, čast in moč, moč in čast. Priroda ne trpi gnilobe. Prehud kis se zgrize, ergo? Oče nebeški je pravičen. Čemu trpinčiti učiteljstvo, ko je že itak polno trpljenja! Resnična je ruska prislovice: Обиженный обижать — двойной грѣхъ. *) (Dvojni greh je, krivico delati onemu, ki se mu je že storila krivica.) Čemu to hinavsko besedičenje! Слово не стрѣла, а пуще разитъ. **) (Beseda ni strela, a hujše rani.) Naj li začnem tudi jaz proučavati knjigo prirode, da me upokoje in potem zopet nastavi kot pomožnega učitelja? Vsaj za stotak starega denarja bi bil več vreden. Obvari me, Oče nebeški, da ne obupam, da se v opravičenem srdi ne izpozabim. Odpusti mu (komu? — Njemu), saj tega ne dela on (kdo? — On), to dela njegova prevzetnost, njegovo sovraštvo. On (i, kdo vendar?) ni svoj: predal se je strasti. Strast mu je iztaknila oči, da tudi resnice ne vidi. Strast ga ima v verigah, kakor parkelj samega — Oče nebeški nas varuj! — hudiča. On ima sto denarnih virov, jaz pa tičim v svojem plačilnem razredu že nebrot let. O, kdaj si bom mogel kupiti grad s posestvom ali si vsaj sezidati villo?! (Konec.)

*) Обиженаво оби́зати — двойно́й грѣхъ.

**) Слово не стрѣла, а пуще́ разитъ.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrta leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovarša“ v Idriji. Naročnino pa prejema gosp. Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljke naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, 1/8 strani 10 K, 1/4 strani 8 K, 1/8 strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K